

Burgerparticipatie; hoe houdt de politie de regie?

Nicolien Kop
Politieacademie,
lector Criminaliteits-
beheersing &
Recherchekunde

In de maand mei was Nederland in de ban van de vermiste broertjes Ruben en Julian uit Zeist. De maatschappelijke impact van dergelijke familiedrama's is groot. In het condoleanceregister dat voor de jongetjes werd geopend, werden ruim 44.000 steunbetuigingen geplaatst. In de periode tussen de vermissing en de uiteindelijke vondst van de lichamen, voelden veel mensen zich zo betrokken bij de zaak dat er allerlei burgerinitiatieven ontstonden om de politie bij te staan in de zoektocht naar de jongetjes.

Een andere zaak die eerder dit jaar voor grote maatschappelijke verontwaardiging zorgde, was het incident waarbij acht jongens een 22-jarige Eindhovenenaar ernstig mishandelden. Ook hier was de betrokkenheid van burgers groot en werd er door het publiek actief meegezocht met de politie naar de acht verdachten. Twee zaken van totaal verschillende orde. De gemene deler is echter het feit dat ze voor reuring in de maatschappij zorgden en dat mensen zich geroepen c.q. genoodzaakt voelden om in actie te komen. Wat betekenen dergelijke initiatieven voor het politiewerk? Hoe kan de politie de participatie van burgers zo optimaal mogelijk benutten bij schokkende gebeurtenissen als deze? Meningen over burgerparticipatie lopen uiteen, zowel in de samenleving als binnen de politie.

Van informatie halen...

Burgerparticipatie kent vele vormen en gradaties. In de Strategie Aanpak Criminaliteit 2011-2015 (Raad van Korpschefs, 2011) wordt gesteld dat het voor de politie belangrijk is om te investeren in de relatie met burgers. Samenwerking met burgers gebeurt op verschillende manieren. Op de televisie zijn er programma's als Opsporing verzocht en middels sociale media wordt er op grote schaal met mensen gecommuniceerd of naar informatie gevraagd. Twitter, Facebook, Burgernet, Amberalert en de site Politie.nl zijn inmiddels breed bekend. Kenmerkend voor deze vorm van burgerparticipatie is dat het voornamelijk om informatie gaat; de politie vraagt informatie en de burger levert deze aan. In veel gevallen is en werkt dit prima. De voordelen zijn voor iedereen duidelijk. Deze vorm is ook al zo oud als opsporing; de inzet van social media verschilt immers niet wezenlijk van het klassieke buurtonderzoek.

...naar cocreatie

Echter, in de Strategie Aanpak Criminaliteit is het uitgangspunt dat de politie een stap verder moet gaan in haar samenwerkingsrelatie met burgers. De politie moet naast het vertrouwde inwinnen van informatie ook investeren in samenwerkingsvormen waarbij de interactie tussen politie

en burgers centraal staat. Het is als het ware een nieuwe vorm van burgerparticipatie, ook wel cocreatie genoemd, waarbij politie en burgers gezamenlijk aan de slag gaan. De meerwaarde van cocreatie ligt daar waar de rollen van de burger en politie elkaar aanvullen en versterken (het '1 + 1 = 3' principe). Cocreatie kan behalve achteraf, ook proactieve effecten hebben, in die zin dat bepaalde delicten voorkomen kunnen worden. Dit gebeurt momenteel nog in beperkte mate. Uit onderzoek is bekend dat burgers graag met de politie willen meedenken, dus daar ligt het niet aan. Bovendien zijn er behalve cocreatie met burgers, ook volop mogelijkheden om andere (bestuurlijke) partners van de politie bij de aanpak van criminaliteit te betrekken.

Cocreatie biedt kansen

De vorm van 'samenwerken' waarbij zenden, informeren of vragen centraal staan, wordt binnen de politie breed gedragen en gewaardeerd. Maar als het om cocreatie gaat, zijn de meningen verdeeld. Het zijn veelal de pioniers die hier heil in zien en daadwerkelijk de stap wagen om interactief met burgers samen te werken. Behalve de 'ogen en oren', wordt ook de deskundigheid en de denkracht van burgers expliciet benut. Momenteel zijn er mooie initiatieven en experimenten gaande, waarbij de politie de kennis, kunde en creativiteit van burgers inzet. Ook binnen de opsporing zijn hiervan voorbeelden zichtbaar; denk aan de inzet van burgerpanels, burgerrechercheurs in specifieke zaken of in de wijk, burgers die participeren in een *coldcase* maar ook bij actuele opsporingszaken die de politie deelt op het tabblad dossiers van de site Politie.nl. Toch is niet iedereen overtuigd van het feit dat verdergaande samenwerking met burgers van directe meerwaarde is of kan zijn. Naast voordelen zijn immers ook nadelen te noemen.

'Burgers verstoren het opsporingsproces'

De nadelen van burgerparticipatie komen om de hoek kijken als de grenzen van verantwoordelijkheid in het geding zijn en niet meer duidelijk onderscheidend lijken. Zo zag je in de zaak van de vermiste broertjes dat burgers zelf zoekacties initieerden en mensen opriepen om hieraan deel te nemen. Zolang dit in samenspraak met de politie

gebeurt, kan dit waardevol zijn; het bereik en onderzoeksgebied worden vergroot. Wanneer dit echter niet in samenspraak met de politie gebeurt, wordt het een ander verhaal. Op dergelijke acties zit de politie niet te wachten, want deze brengen risico's met zich mee. Het grootste risico is dat er (onbedoeld) sporen kunnen worden vernietigd die voor het onderzoek van belang zijn. Bovendien onderschatten de mensen die dergelijke acties starten de impact die het vinden van een stoffelijk overschot heeft. In de Eindhovense zaak gingen sommige burgers (en media) nog een stap verder; zij publiceerden de namen van de verdachten op het internet. Door het publiceren van de namen op het internet komt de privacy in het geding, de verdachten worden aan de 'digitale schandpaal' genageld. Dit leidde ook tot bedreiging en intimidatie. Deze acties zijn een duidelijk signaal van ontevreden burgers. Hier wringt het dan ook tussen de gewenste aanpak van de politie (democratisch rechtsprincipe) en die van een deel van de burgers (onacceptabel gedrag afstraffen door privacy regels te schenden om uiteindelijk een "veilige" samenleving te krijgen). Hoe ernstig de mishandeling ook is, het is onwenselijk dat mensen voor eigen rechter spelen. Vanuit deze optiek betekent burgerparticipatie in dergelijke opsporingszaken dat burgers op uitnodiging van de politie hun bijdrage leveren en inzetbaar zijn. Opsporen is een kerntaak van de politie, vanzelfsprekend voert de politie de regie bij een onderzoek. Het is niet de bedoeling dat burgers zelf gaan opsporen en vervolgens: kortom, burgerparticipatie 'ja' en burgeropsporing 'nee'. Mocht om wat voor reden dan ook onduidelijk zijn dat de politie de regie voert, dan moet er een duidelijk signaal worden afgegeven. De ervaring leert dat zowel politie als het Openbaar Ministerie deze boodschap luid verkondigen.

'Burgers niet kundig'

Een ander genoemd nadeel van burgerparticipatie is dat burgers 'niet kundig' zouden zijn. Dat is deels terecht, maar veelal onterecht. Het klopt dat burgers niet kundig zijn in

« waakzaam en dienstbaar »

de uitvoering van een opsporingsonderzoek. Die bijdrage wordt echter ook niet van hen verwacht als zij participeren. De uitvoering kan de politie prima zelf. Burgers kunnen vooral participeren door specifieke deskundigheid en informatie in te brengen, en door creatief denken. In de Eindhovense zaak bleek bijvoorbeeld dat burgers vele malen sneller dan de politie de namen van de acht jongens hadden achterhaald. Maar burgerparticipatie kan ook extra mankracht zijn, zodat onder regie van de politie zoekacties kunnen plaatsvinden. Om het risico te verkleinen dat hierbij sporen worden vernietigd, moeten goede en duidelijke instructies worden gegeven (bijvoorbeeld: bij omgewelde aarde de politie waarschuwen en niet zelf graven). Dit vereist een goede voorbereiding, organisatie en sturing van de politie.

'Politie kan het niet zelf'

In verdergaande vormen van burgerparticipatie wordt de inzet van burgers wel eens (onterecht) uitgelegd als signaal dat de politie het niet zelf kan. Dit gebeurde bijvoorbeeld onlangs toen de zaak van Mostafa Talaie (Oisterwijk) op het tabblad dossiers van Politie.nl werd geplaatst. Door werkelijk online te plaatsen, kan de politie met de opgedane ervaringen het concept cocreatie verder ontwikkelen. Zo kan de organisatie de nieuwe online aanpak optimaliseren in actuele opsporingsonderzoeken waarbij burgers worden betrokken. Het lectoraat Criminaliteitsbeheersing & Recherchekunde monitort dit onder de werktitel 'TGO.nl'. Ook hier geldt dat burgers niet het opsporingsonderzoek uitvoeren, zij worden uitgenodigd om gezamenlijk met de politie naar de zaak te kijken. Om hen zo optimaal mogelijk mee te laten denken, dient de politie informatie met hen te delen. Het argument dat de politie het niet zelf zou kunnen is niet van toepassing; het gaat om het versterkende effect van politie en burgers, ieder vanuit een eigen taak en verantwoordelijkheid. Een bijkomend effect van cocreatie lijkt daarbij zelfs dat het imago van de politie positief wordt beïnvloed, maar dat effect zal verder onderzocht moeten worden.

Conclusie

In het huidige tijdsgewricht is de zorg voor veiligheid verschoven van een exclusieve taak van de politie naar een gedeelde verantwoordelijkheid tussen een groot aantal publieke en private partijen en de eigen verantwoordelijkheid van burgers. Dat is een gegeven, ieder moet zijn/haar eigen rol pakken om een bijdrage te leveren aan een veilige samenleving. Burgerparticipatie is hier een mooie uiting van, waarmee nog veel winst is te behalen in de nabije toekomst. Dat vereist wel dat we ervoor zorgen dat de politie – ook als er nieuwe mogelijkheden bijkomen – de regie blijft behouden, om nadelen te ondervangen en condities te creëren waarin kansen optimaal benut worden. Het lectoraat Criminaliteitsbeheersing & Recherchekunde zal hieraan bijdragen door onderzoek te doen naar initiatieven met burgerparticipatie. <<